

Bağımsızlığın 2. Cephesi

Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi 103 Yaşında

**Tam bağımsızlık, ancak
ekonomik bağımsızlıkla
mümkündür...**

ATATÜRK VE İKTİSADİ BAĞIMSIZLIK

BAĞIMSIZLIĞIN 2. CEPHESİ TÜRKİYE (İZMİR) İKTİSAT KONGRESİ 103 YAŞINDA

Dr. Çağlar SOLMAZ
Tarihçi/Yazar

İstiklal Harbi'ndeki askeri zaferin ardından, henüz Cumhuriyet ilan edilmemiş ve Lozan görüşmeleri kesintiye uğramışken, Mustafa Kemal Atatürk'ün önderliğinde İzmir'de yeni devletin "iktisat tapusu" niteliğinde bir kongre toplanmıştır. 17 Şubat 1923 yılında çiftçiden sanayiciye, tüccardan işçiye kadar toplumun her kesiminden 1135 delegenin katılımıyla gerçekleşen bu buluşma, tam bağımsızlığın ancak ekonomik bağımsızlıkla taçlanabileceği gerçeğini tüm dünyaya ilan etmiştir. Kongrenin temel vizyonunu ortaya koyan Misak-ı İktisadi (Ekonomi Andı), sadece ekonomik kararları ilan eden bir yapıya sahip olmamış, aynı zamanda devletin milli duruşunun somut bir tezahürü olmuştur..

"Türk halkı, tükettiği malı mümkün olduğunca kendisi üretir" ilkesiyle yerli malı kullanımının ve tasarrufun önemi kesin bir ifadeyle vurgulanmıştır. İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde alınan kararların hayata geçirilme süreci, öncelikle hammaddesi yurt içinde bulunan sanayi kollarının kurulmasıyla başlamıştır. Türkiye o yıllarda şekeri ithal ederken, 1926'da açılan Alpullu ve Uşak Şeker Fabrikaları ile bu bağımlılık kırılmış ve tarım ile sanayi arasındaki entegrasyon sağlanmıştır. Benzer şekilde, dışarıya döviz akışını kesmek amacıyla kurulan Kayseri ve Ereğli Bez Fabrikaları, Anadolu'nun pamuğunu yerli dokumaya dönüştürerek halkın giyim ihtiyacını

karşılamaştır. Özellikle Nazilli Basma Fabrikası, işçisi için kreşinden sinemasına kadar bir "sosyal kale" niteliğine sahip olmuştur. Bu sanayileşme hamlesini finanse etmek için ise milli bankacılık sistemi devreye sokulmuştur. Yabancı bankaların tekeline kırmak amacıyla kurulan **İş Bankası** yerli sermayeye destek olurken; sanayi yatırımlarını yönetmek üzere kurulan **Sümerbank** ve maden kaynaklarını ekonomiye kazandırmak için hayata geçirilen **Etibank**, devletin ekonomik lokomotifleri haline gelmişlerdir. Üretimin temel taşı olan çiftçiyi rahatlatmak adına, kongrede kararlaştırılan radikal bir adımla Aşar Vergisi'nin kaldırılması kararı alınmıştır. Devlet gelirlerinin önemli bir

Türkiye (İzmir) İktisat Kongresi-1923

kısından (yaklaşık %30'u) vazgeçmeyi göze alan Türkiye Cumhuriyeti, 1925 yılında Kongre'de alınan kararlara riayet ederek Aşar'ı kaldırmış ve köylünün üzerindeki yükü hafifletmiştir. Hemen akabinde Ziraat Bankası aracılığıyla sağlanan düşük faizli krediler sayesinde tarımda modern araçların kullanımı teşvik edilmiştir. Üretilen malların iç piyasaya ulaştırılması için kongrede vurgulanan ulaşım vizyonu, ülkenin dört bir yanını saran demiryolu projeleriyle somutlaşmıştır. Limanları iç bölgelere bağlayan ve Anadolu'yu demirağlarla ören bu hatlar sayesinde, sanayi tesisleri ile ticaret merkezleri arasında güvenli bir lojistik ağ kurulmuştur. Özel sektörü canlandırmak amacıyla 1927 yılında çıkarılan Teşvik-i Sanayi Kanunu ile yerli girişimciye büyük kolaylıklar sağlanmıştır.

Ancak 1929 Dünya Ekonomik Buhranı'nın getirdiği zorluklar karşısında, kongrenin hedeflerine ulaşmak için "Devletçilik" ilkesi benimsenmiş; böylece özel sektörün sermaye yetersizliği çektığı alanlarda devlet bizzat yatırımlar yaparak modern Türkiye'nin ekonomik temelini tahkim etmiştir. 17 Şubat tarihinde İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi, 4 Mart 1923 tarihinde tamamlandığında devletin iktisadi esaslarının belirlendiği bir "mutfak" vazifesi görmüştür. Burada hazırlanan ekonomik reçete, 1930'lu yıllarda Türkiye'yi dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinden biri haline getiren sanayi tesislerinin, demiryollarının ve bankaların genetik kodunu oluşturmuştur. Geriye dönüp baktığımızda, Türkiye İktisat Kongresi'nin sadece ekonomik istişare toplantısı değil bir milletin küllerinden

yeniden doğuşunun stratejik planı olduğunu görmekteyiz. Bugün 103. yıl dönümünü kutlarken, "İktisadi hâkimiyetle taçlandırılmayan askeri zaferlerin kalıcı olamayacağı" ilkesi, Türkiye'nin kalkınma hedefleri için hâlâ en güçlü rehber olma özelliğini sürdürecektir. İktisadi bağımsızlık olmadan tam istiklale kavuşulamayacağı, mali egemenlik sağlanmadan milli egemenlikten söz edilemeyeceği gerçeği ise Türkiye Cumhuriyeti'nin geçmişinden aldığı ilhamla ekonomideki temel ilkesi olmaya devam etmelidir.

